

УДК 37.013.42.001.76

І.В. МАНОХІНА,
*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки та психології
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

РОЗВИТОК ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ШЛЯХОМ ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

У статті обґрунтовано шляхи розвитку інноваційної освіти, визначено роль інноваційної технологізації освітнього простору та значення розвитку в майбутніх соціальних педагогів творчості в процесі фахової підготовки; запропоновано нові завдання педагогічної освіти з огляду на розвиток творчого потенціалу.

Ключові слова: інноваційна технологізація, інтерактивні технології навчання, творча діяльність.

Постановка проблеми. Зі зміною основної парадигми сучасної освіти, спрямованої на навчання й виховання креативної, толерантної, комунікабельної особистості, яка має свою активну життєву позицію, відбувається перехід з навчальної діяльності викладача на пізнавальну діяльність студента. На сьогодні перед системою освіти основним завданням є не тільки збереження кращих традицій педагогіки, а й узагальнення, впровадження в практику найбільш ефективних сучасних інноваційних технологій, що передбачають підготовку висококваліфікованих, творчо мислячих спеціалістів.

Аналіз останніх досліджень. Розуміння необхідності підготовки креативних фахівців у системі педагогічної освіти було завжди. Саме тому видатні педагоги і психологи (К. Ушинський, О. Леонтьєв, Л. Виготський, О. Лурія, Я. Пономарьов, В. Зінченко, О. Тихомиров, Н. Талізін та ін.) розробляли й апробували в освітніх технологіях різні теорії та методи активізації творчої діяльності, що дозволяють підвищити творчий потенціал студентів.

Формулювання мети. Метою цієї статті є наукове обґрунтування необхідності розвитку в майбутніх соціальних педагогів творчого потенціалу та креативного мислення в процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. Інноваційні процеси пов'язані зі зміною завдань модернізації освіти, переносом акцента з навчальної функції освітнього закладу, що часто блокує розвиток творчої особистості, на розвиваючу, завдяки якій знання, вміння, навички стають не метою, а засобом розвитку пізнавальної та емоційно-вольової сфери студента.

«Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті» [4] декларує забезпечення формування в дітей та молоді сучасного світогляду, розвиток творчих здібностей і навичок самостійного наукового пізнання, самоосвіти й самореалізації особистості; указує на необхідність підготовки кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукомістких та інформаційних технологій, конкурентоспроможних на ринку праці.

Вирішення цих завдань вимагає нових підходів до процесу підготовки фахівців. В умовах сучасного суспільства роль спеціаліста соціально-педагогічної сфери, який закладає

основи морального, духовного, творчого розвитку підростаючого покоління, усе більше зростає. Специфіка діяльності, у свою чергу, вимагає від соціального педагога наявності відповідних якостей, тому що йому доведеться швидко та креативно діяти в нестандартних ситуаціях, творчо підходити до вирішення конкретних завдань, з якими він щоденно буде стикатися у своїй професійній діяльності. Саме тому видається важливим пошук нових шляхів і методів розвитку у майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери творчих здібностей.

Досвід показує, що навчання, побудоване на основі діяльнісного підходу, заснованому на вирішенні творчих завдань, з одного боку, активно розвиває творчий потенціал студентів, з іншого – є найдієвішою мотивацією до навчання.

Однак для ефективного вирішення проблеми розвитку творчих здібностей студентів у цілому потрібне істотне перетворення всієї системи освіти, формування нових підходів науково-методичного та інформаційного забезпечення навчального процесу, нових педагогічних технологій, що дозволяють уже в процесі навчання отримувати значні наукові та практичні результати, генерувати нові знання. При цьому значна роль у вирішенні цих завдань покладається на широке використання нових педагогічних технологій, які сприятимуть ефективному розвитку творчих задатків.

З розвитком демократизації суспільства в системі освіти поетапно реалізується філософія відкритої освіти, яка значною мірою базуватиметься на технологіях дистанційного навчання, екстернаті тощо.

У зв'язку з цим основною проблемою освіти стає не тільки засвоєння величезного й постійно зростаючого обсягу знань або хоча б орієнтація у потоці інформації, а наявність знань, яких немає, але потреба в яких постає щодня.

На сьогодні до завдань педагога входить серйозна підготовча робота, спрямована на виявлення мети, принципів і методів навчання, змісту занять, проектування конкретних перспектив, вибір тематики проєктів, конструювання та структурування конкретних операцій. У цих умовах на перше місце виходить співпраця педагога нового типу та студента, своєрідний освітній діалог учасників педагогічної взаємодії, формування єдиного естетичного простору, освітнього соціокультурного середовища, координація аудиторної та позааудиторної роботи, навчальної та позанавчальної діяльності.

Творчий потенціал майбутніх фахівців, на наш погляд, характеризується низкою особливостей, які ми формулюємо як ознаки творчої особистості:

- здатність помічати й формулювати альтернативи, брати під сумнів на перший погляд очевидне, уникати поверхневих формулювань;
- уміння поринути в проблему й в той же час відірватися від реальності, побачити перспективу;
- здатність відмовитися від орієнтації на авторитети;
- уміння побачити знайомий об'єкт із зовсім іншого боку, у новому контексті;
- готовність відмовитися від теоретичних суджень, поділу на «чорне й біле», відійти від звичної життєвої рівноваги й стійкості заради невизначеності та пошуку.

Переконані, що навчальний процес **майбутніх соціальних педагогів має бути не тільки засобом сприйняття готових загальноновизначених знань, але й способом інформаційного обміну, який передбачає не тільки засвоєння, а й передачу, генерування інформації в обмін на отриману.**

Реалізація визначених цілей передбачає нові завдання педагогічної освіти, що включають:

- формування нового менталітету, який базується на переконанні, що освіта не тільки споживає й тиражує знання, але, найголовніше, є виробником нових знань та інформації;
- створення нових видів когнітивної методології, що дозволяють долати психологічні бар'єри під час розумових операцій, розвивати здатність до абстрактного мислення й за рахунок цього формувати в процесі навчання, заснованому на досягненні конкретних творчих цілей, продуктивні знання, які генерують нові судження та переконання;
- створення нового освітнього середовища, що дозволяє отримувати якісну освіту в будь-який час, у будь-якому місці, протягом усього життя особистості.

Відповідно до цієї концепції в процесі фахової підготовки майбутніх соціальних педагогів застосовуємо чотири рівні знань:

1) *знання-знайомства*, що дозволяють усвідомити певну інформацію, розрізнити явища;

2) *знання-копії*, за допомогою яких можна репродукувати засвоєну навчальну інформацію;

3) *знання-уміння*, що дозволяють застосовувати отриману інформацію в практичній діяльності;

4) *знання-трансформації*, через які отримані раніше знання переносяться на вирішення нових завдань, нових проблем (це вже і є рівень творчості).

Яскраво виражені в сучасній системі освіти міждисциплінарні бар'єри не дозволяють студенту побачити взаємозв'язок предметів, їх значення в майбутній спеціальності, що, безумовно, знижує його інтерес до навчання.

При існуючому підході до навчання недостатньо ефективними для підвищення якості підготовки фахівців виявилися й автоматизовані навчальні системи з окремих предметів, тому що при збережених міждисциплінарних бар'єрах цільова установка навчання (оволодіння майбутньою спеціальністю) залишилася досить розмитою.

Однією з умов розвитку в майбутніх соціальних педагогів творчого потенціалу, на нашу думку, є інноваційна технологізація освітнього простору.

Інтерактивні технології, будучи за своїм філософським змістом глибоко гуманістичними й природовідповідними, можуть використовуватися тією чи іншою мірою в будь-яких організаційних формах. Провідними тут виступають соціальні фактори розвитку, які так необхідні в сучасному світі. Зрозуміло, що інтерактивні технології допомагають не тільки будувати зовнішній діалог, але більшою мірою збуджують діалог внутрішній.

Погоджуємося з думкою Г. Селевка, який підкреслює, що головним завданням викладача в інтерактивному режимі є фасилітація – спрямування й надання допомоги в процесі обміну інформацією. У такому режимі має місце й заохочення творчості, і виявлення різноманіття точок зору, і взаємозбагачення досвіду всіх учасників інтерактивного процесу, і, безумовно, вкрай важливе на сьогоднішній день поєднання теорії та практики [8, с. 239–242].

Сам інтерактивний режим сприяє появі творчої особистості, яка активно взаємодіє із середовищем, формуючи навколо себе креативний простір, орієнтований на професійну діяльність.

Інновація являє собою комплекс взаємопов'язаних процесів і є результатом концептуалізації нової ідеї, спрямованої на вирішення проблеми й далі – до практичного застосування нового явища. Педагогічними інноваціями у навчальному процесі можуть бути: зміст навчального матеріалу, технічні засоби, педагогічні технології тощо.

До інноваційних технологій навчання В. Симоненко відносить: інтерактивні технології навчання, технологію проектного навчання й комп'ютерні технології [2].

У психолого-педагогічній теорії навчання інтерактивним називається навчання, що ґрунтується на психології людських взаємин та розглядаються як способи засвоєння знань, формування умінь і навичок у процесі взаємин педагога і здатність до навчання як суб'єктів навчальної діяльності.

Сутність їх полягає в тому, що вони спираються не тільки на процеси сприймання, пам'яті, уваги, але, перш за все, на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування. При цьому процес навчання організовується таким чином, що студенти вчаться спілкуватися, взаємодіяти один з одним і з іншими людьми, критично мислити, вирішувати складні проблеми на підставі аналізу виробничих ситуацій, ситуаційних професійних завдань і відповідної інформації [3].

В інтерактивних технологіях навчання істотно змінюються ролі суб'єктів освітнього процесу, а також роль інформації. Дидактична гра виступає важливим педагогічним засобом активізації процесу навчання. У процесі дидактичної гри студент повинен виконати дії, аналогічні до тих, які можуть мати місце в його професійній діяльності. У результаті відбувається накопичення, актуалізація й трансформація знань у вміння і навички, накопичення досвіду особистості та її розвиток. Технологія дидактичних ігор складається з трьох етапів: підготовка, проведення аналіз. Наприклад, розв'язання педагогічних задач і ситуацій можна використовувати в ході виконання ігрових дій. Студентам дається на занятті певна педа-

гогічна ситуація, вони розподіляють ролі, обмірковують варіанти вирішення ситуації, ігровий сюжет, а потім представляють обране рішення. Оцінюючи ефективність дидактичних ігор, можна відзначити, що вони дозволяють проводити контроль знань студентів; формувати власну думку, самостійність, вміння працювати в колективі над вирішенням спільного завдання; відпрацьовувати вміння приймати рішення в реальних умовах.

Технологія проектного навчання розглядається як гнучка модель організації навчального процесу, орієнтована на творчу самореалізацію особистості, навченої шляхом розвитку її інтелектуальних, вольових якостей і творчих здібностей у процесі створення навчального творчого проекту [7].

Застосування комп'ютерних технологій у системі професійної освіти майбутніх соціальних педагогів сприяє реалізації таких педагогічних цілей: розвиток особистості майбутнього фахівця, підготовка до самостійної продуктивної професійної діяльності; реалізація соціального замовлення, обумовленого потребами сучасного суспільства.

Ще одним із важливих шляхів розвитку творчого потенціалу студентів, на наш погляд, є екранна культура, яка сприяє диверсифікації та мультиплікації джерел утворення (особливо в умовах демократичних процесів у суспільстві), тому на роль авторитетного джерела знань про світ разом з педагогом претендують численні представники засобів масової інформації. По суті це і веде освіту до переходу від передачі когось навчають знань (у вигляді кінцевої істини) до надання йому різноманітної інформації, при якому головна зміна полягає в зміні провідного суб'єкта освітнього процесу (рис. 1): патерналістські відносини змінюються на партнерські, колегіальні, право судження про достовірність і необхідність знаходить знання, стає прерогативою навчання [1].

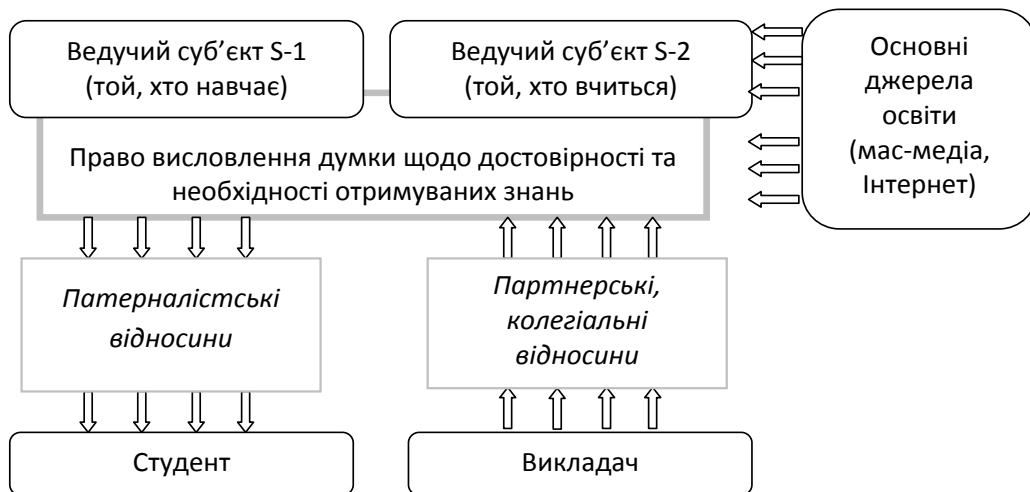

Рис. 1. Суб'єкти освітнього процесу

Інакше кажучи, такий перехід функцій освіти чітко збігається з афоризмом Ф. Ніцше з «Веселої науки», перехід від *vademecum* до *vadetesum*, тобто від принципу «йди за мною» до принципу «веди себе сам». Логічною оцінкою є те, що «докази є тепер не істина, а умова істини – сукупність умов, за яких пропозиція «була б» істиною» [5, с. 29]. Тому в глобальному сенсі діяльність освітньої системи повинна бути спрямована на створення таких умов.

Успішне впровадження будь-якого нововведення в освіті залежить від психологічних і соціально-психологічних факторів, які можуть мати як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Вирішальним фактором оновлення освітнього простору є особистість викладача. Разом з тим педагоги мають різне ставлення до нововведень [6].

Провідними функціями інноваційного навчання можна вважати: інтенсивний розвиток особистості студента та педагога; демократизацію їхньої спільної діяльності та спілкування; орієнтацію на творче викладання й активне навчання, на ініціативу студента у формуванні себе як фахівця; модернізацію засобів, методів, технологій навчання, що сприяють

формуванню в майбутнього професіонала інноваційного мислення та здатності до творчої діяльності (рис. 2).

Рис. 2. Механізм розвитку інноваційної освіти

У процесі інноваційного навчання задля розвитку в майбутніх соціальних педагогів творчого мислення використовуємо такі прийоми:

- прийоми, безпосередньо спрямовані на активізацію розумової діяльності студентів у процесі вивчення циклу соціально-педагогічних дисциплін (створення проблемних ситуацій, атмосфери дискусії, підготовка студентами «допоміжних пакетів» (характеристика, основні методи та прийоми роботи, пакет діагностик, методичні рекомендації тощо) для роботи з певною категорією суб'єктів соціально-педагогічної сфери);
- допоміжні прийоми, що дозволяють викладачеві визначити ефективність його роботи й певною мірою активізувати творчу діяльність студентів (використання діагностуючих методик шляхом побудови перевірочних завдань, асоціативні ігри тощо);
- прийоми, пов'язані з розвитком професійного мислення студентів (складання психолого-педагогічних характеристик суб'єктів професійної діяльності, прогнозування педагогічних ситуацій, розробка та захист проектів).

Висновки. Із зазначеного вище можна зробити висновок, що суспільна потреба в оновленні освіти потребує особливої уваги до інноваційних процесів, оптимізації управління ними, до чинників, які гальмують педагогічні нововведення або сприяють їх впровадженню та поширенню, до особистості педагога, його підготовки. Одне з головних завдань системи освіти – виховання творчо мислячих фахівців, що мають високим творчим потенціалом.

Список використаних джерел

1. Колеченко А.К. Энциклопедия педагогических технологий / А.К. Колеченко. – СПб.: КАРО, 2002. – 368 с.
2. Карпенко М.П. Инновационные педагогические технологии в образовании / М.П. Карпенко. – М., 2001.
3. Качалова Л.П. Педагогические технологии / Л.П. Качалова, Е.В. Телеева, Д.В. Качалов. – Шадринск, 2001.
4. Національна Доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2002. – № 16.
5. Общая и профессиональная педагогика: учеб. пособие / Е.И. Серкова, В. Д. Симоненко, М.В. Ретивых и др. – М.: Вентана-Граф, 2006. – 368 с.
6. Попель Н.В. Психологические факторы, влияющие на отношение учителей к педагогическим инновациям : автореф. дис. ... канд. психол. наук / Н.В. Попель. – Шуя, 2002. – 186 с.
7. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. Т. 1. / Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьные технологии, 2006.

8. Симоненко В.Д. Общая и профессиональная педагогика / В.Д. Симоненко. – М.: Вентана-Граф, 2006. – 368 с.

В статье обоснованы пути развития инновационного образования, определена роль инновационной технологизации образовательного пространства и значение развития у будущих социальных педагогов творчества в процессе профессиональной подготовки; предложены новые задачи педагогического образования с учетом развития творческого потенциала.

Ключевые слова: инновационная технологизация, интерактивные технологии обучения, творческая деятельность.

The article is devoted to substantiation of ways to develop innovative education. The role of innovative technologizing of educational environment, as well as developing future social workers' creativity in the process of professional training, are defined. New tasks of teacher education in view of the development of their creative potentials are suggested.

Key words: innovation technologization, interactive learning techniques, creative activities.

Одержано 28.10.2014.